אפיקטויזין בשבת ורב ששת התם לאו אורחיה הכא אורחיה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ורב נחמן התם פקיד הכא לא פקיד: **מתני'** קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אין מקבל טומאה [א]בין כך ובין כך ניטל בשבת: **גמ'** אמאי פשוטי כלי עץ הוא [א][ב]ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה מ"ט [ג]דומיא דשק בעינן תנא משמיה דר' נחמיה [ג]בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו: **מתני'** [ג]ר' יוסי אומר [ד]כל הכלים ניטלין [ה]חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה: **גמ'** אמר ר"נ האי [ו]אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא אמר אביי [ה]חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא ותצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי ת"ר [ז]בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפי' בשתי ידים א"ל רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא [ו]התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם [ח]איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה [ח]ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל אמר ר' חנינא [ט]בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב [י]בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות אמר ר' אלעזר קנין ומקלות גלוסטרא ומדוכה כולן קודם התרת כלים נשנו קנין דתנן [ז]לא סידור הקנין ולא נטילתן דוחה את השבת מקלות דתנן [ח]מקלות דקין חלקין היו שם ומניחו על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט [ס](אמר) רבי אלעזר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח

ידו

רש"י

אפיקטויזין. להקיא. שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות (ו)[היום] הרבה כדאמרי' בפרק חבית (ז). ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא: **הכא אורחיה.** והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו: **ליטול בה את הקוץ.** אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סממנין שרי: **פקיד.** הקוץ הזה אינו מחובר בו אלא מופקד ונתון שם והוצאה זו אינו תיקון: **הכא לא פקיד.** ודמי למלאכה שמסדרן ומכניסן למקום חבור: **מתני' קנה של זיתים.** לאחר מסיקתן צובר במעטן ושמנן מתאסף בתוכן וטוח לצאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיען לבית הבד: **אם יש קשר בראשו.** כעין פקק של קנה קולמוס: **מקבל טומאה.** דכלי הוא לפי שעב בראשו קצת: **ואם לאו.** לא דמי לכלי. ובגמ' מפרש לה: **גמ' ואמאי.** כי יש בו קשר בראשו נהי נמי דקשר משוי ליה מנא מיהו פשוטי כלי עץ הוא שאפילו חלול הוא אין חללו עשוי לקבל כלום: **הופכו ורואה.** בחלל ראשו שמשתייר שם ע"י שהוא פקוק בקשר מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיעו לעצור וזו היא לו קבלה בחלל שלו ואם לאו שאין קשר בראשו אין השמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הולך לאו לקבל הוא עשוי והוי פשוטי כלי עץ ובין כך ובין כך ניטל בשבת דהא כלי הוא להפוך בו זיתים: **מתני' מסר הגדול.** מגירה גדולה שעשויה לקצוץ קורות: **ויתד של מחרישה.** הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חרין של תלם המענה קולטר"א בלע"ז. דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: **גמ' אוכלא דקצרי.** כלי נחושת העשוי כנפה נקבים נקבים והוא של כובסים ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן. וי"מ שמגמרין מוגמר מתחתיו והבגדים מונחין עליו ומתגמרין דרך הנקבים: **חרבא דאושכפי.** סכין של רצענין: **וסכינא דאשכבתא.** סכין של בית המקולין שהקצבין מקצבין בו בשר: **תצינא.** דולויר"א. כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי ומקלי להו בידים: **ג' כלים.** ותו לא ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על טלטול כל הכלים כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת מפני שהיו מקילין בה: **מקצוע.** איזמל שמחתכין בו דבלה. יעשהו במקצועות מתרגמינן באיזמליאון (ישעיה מד): **זוהמא ליסטרון.** כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה: **וסכין קטן.** שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין. דהני תדירין בתשמיש: **התירו.** עוד כשראו שחזרו להזהר קצת באיסור שבת וחזרו והתירו כשנזהרו יותר וחזרו והתירו ולקמיה מפרש מאי כולהו הנך התירו: **עד שאמרו.** עוד חזרו והתירו את הכל עד שאמרו הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו': **התירו.** לטלטל. דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר לדבר המותר בשבת התירו לטלטל לצורך גופו אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו: **וחזרו והתירו.** את אלו לצורך מקומו: **וחזרו והתירו אף מי שמלאכתו לאיסור.** והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: **כל הכלים.** הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו. ואביי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה דאמר לעיל (קכב:) קורנס של נפחים שניטו לדבר שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו: **א"ל רבא מכדי.** לצורך התירו בפעם ראשונה: **מה לי גופו מה לי מקומו.** תרווייהו צורך נינהו: **מחמה לצל.** שאינו צריך לו עכשיו לא לגופו ולא למקומו אלא חס עליו שמא יתבקע בחמה: **עד שאמרו.** היינו עוד היתר אחרינא כל הכלים אפי' גדולים. ומיהו לכדאוקימנא של היתר אפי' מחמה לצל ושל איסור לצורך גופו או מקומו: **אין מטלטלין אותה.** בשלמא לדידי אין מטלטלין אותה לצורך מקומה קאמר אלא לדידך אמאי: **משנה זו.** דלעיל בראשונה היו אומרין ג' כלים ותו לא משום דהוו מזלזלים בשבתות דכתיב בימים ההמה וגו': **קנים ומקלות כו'.** משניות הן כדמפרש ואזיל: **קודם התרת כלים.** מנין האחרון שהותרו כולן לצורך גופן לאביי ולרבא אף לצורך מקומו: **לא סידור הקנים.** שהיו נותנין במערכת לחם הפנים בין חלה לחלה להפרידן ליכנס הרוח ביניהן שלא יתעפשו: **ולא נטילתן.** מן המערכה ישנה: **דוחה את השבת.** אלא נכנס בע"ש ונוטל הקנים ולמחר מסלק המערכה הישנה ומסדר החדשה בלא קנים ולמוצאי שבת נכנס ונותן הקנים ביניהן. זו נשנית קודם היתר מנין הראשון דהא מלאכתן להיתר וקאסר להו לצורך גופן: **מקלין דקין וחלקין היו.** בעזרה בפסח שחל להיות י"ד בחול:

ידו

תוספות

וסכינא דאשכבתא. פירש בקונטרס סכין שהקצבים מקצבין בה בשר וי"מ סכין ששוחטין בה שמקפיד שלא תיפגם ויש ליזהר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו דהוי כיתד של מחרישה דאפי' ר"ש מודה כדאמרינן בסוף מכילתין (דף קנז.):

מקצוע של דבילה. לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול דהא פשיטא דכוסות וקערות וצלוחיות היו מטלטלין:

איתיביה אביי מדוכה. בשלמא לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל ואביי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל אלא פריך לרבא אולי יאמר תירוץ אחר ורבא לא בעי לשנויי כר' נחמיה דלית הלכתא כוותיה ורבה דמשני ליה כר' נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותם בשום ענין: **הכא** נמי מחמה לצל. והא דנקט לקצב עליו בשר אע"ג דלצורך גופו ומקומו נמי שרי לאשמעינן דאפילו בהא פליגי ב"ש דלא שרו מחמת שמחת יו"ט:

לא סידור קנים. אע"ג דאין שבות (א) במקדש כמה שבותים * אשכחן במקדש (ב) שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחללים את השבת: (ט) **הרי היא ככל הכלים.** אע"ג דקודם התרת כלים נשנית איכא למימ' ככל הכלים כעין כוסות וקערות:

הא

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ז:

יב ב מיי' פ"א מהלכות כלים הלכה י:

יג ג מיי' שם פ"ב הל"ב:

יד ד ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טור ושו"ע או"ח סימן שח סעיף ח:

טו ו מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג ד:

טז ז מיי' פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא:

יז ח מיי' פ"א מהלכות ק"פ הלכה יד:

מוסף רש"י

ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין. ואפילו מלאכתן לאיסור (לקמן קנז.). חוץ מן המסר הגדול. מגירה שהיה לאומנין לקוץ בה עצים, ומוקצה מחמת חסרון כיס היא, שלא ישתברו תריסים שהוא עשוי כסכין אלא פגימות (לקמן קנז.). ויתד של מחרישה. החופר את הקרקע קולטר"א בלע"ז (שם). ושוין. ב"ש וב"ה שנחלקו בנוטלין את העלי לקצב עליו בשר ביו"ט, שאם קצב עליו בשר. שעשה לצורך שמחת יו"ט, שאסור לטלטלו. דהא דקשרו ב"ה משום שמחת יו"ט קשרו, אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לכתישת ערשים ועיסוי וקליפת עלים לעבד בהן עורות. אסור (לעיל קכב.). **מקלות דקין חלקין.** מחולקין, מפולות קליפתן (פסחים סד.).

רב נסים גאון

בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בו. בגמ' דבני מערבא גרסי דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להפך בו זיתים כיצד הוא יודע, אם היה מלוכלך במשקה ידוע שנגמר מלאכת המעטן ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן. אמר לון ר' לא תני שמואל אלא להיות שולה בו את הזיתים, ומשום הכי אמרי דמקבל טומאה והואיל וככלי קיבול דמי. אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי. אוכלא דקצרי הוא כלי שדומה לדלעת ומנוקב הוא כולו נקבין ובו מולפין מים הכובסין על הבגדים, ומשכחת לה בפרק כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין צב.) אמרו מנקבין אותו ככברה, אמר אביי כאוכלא דקצרי.

רבינו חננאל

אפיקטויזין בשבת כו'. ורבותינו הגאונים אמרו פי' אחר, ואנן כתבנו מה שקיבלנו מרבותינו. קנה של זיתים וכו'. ואמרינן אמאי פשוטי כלי עץ הוא ואין מקבלין טומאה. ומפרקינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בו את הזיתים הופכן ורואה בו. ולא פי' מה(ו) הוא רואה בו, אבל פורש בתלמוד א"י, קנה שהתקינו להיות בודק בו הזיתים כיצד הוא יודע, אם מלוכלך במשקה בידוע שנגמרה מלאכת המעטן, ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן, א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתים. כלומר יש בו בית קיבול. אמר רב נחמן האי אובלא דקצרי, כיתד של מחרישה דאמי, ואסור לטלטלה. פי' אובלא, אבן גדולה שנותן הכובס עליה היריעה שרוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליו במזורי, מכה ומהפך ומכה, ועוד שורה ומכה, ואחרי שישלים [נ"א: שמשלים] שוטחה ומייבשה, ועוד חוזר ושורה אותה פעם אחר פעם עד שתתלבן היטב. וי"א כלי חרש מנוקב שכופין אותו ע"ג גחלים ומקטרים בגפרית הכלים ללבנם. אמר אביי חרבא דאשכפתא, וסכינא דאשכבתא ותצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי ואסור לטלטלם. חרבא דאושכפי, איזמל של שכף

רבינו חננאל (המשך)

מדתרגמינן עשה לך חרבות צורים, איזמלון חריפין. סכינא דאשכבתא, סכין המיוחדת לשחיטה בלבד. תצינא דנגרי, הוא גרזן, והוא המעצד של חרש. כיון דקפדי אמנייהו קבע ליה מקום ומסיח דעתו מלעשות בהן מלאכה אחרת. הללו וכיוצא בהן שהן מוקצה מחמת חסרון כיס, אסור לטלטלן בשבת. הרי מפורש בסוף פרק מי שהחשיך דכולהו הני היינו טעמא דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו, ואפילו ר' שמעון מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מקצוע של דבילה, כלי ברזל שחותכין בו דבילה. וזומליסטרין, תרווד שמהפך בו הקדירה, כדתנן וזומליסטרא שנוטל בפה שמאה מפני המולג וכו'. א"ר חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת, כיון שראום כן שהקילו בשבת, אסרו להן כל הכלים ושרי להו הא דתנו רבנן בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת, מקצוע של דבילה וזומליסטרון של קדירה וסכין קטנה, כיון שנגדרו וחזרו לדקדק בשמירת שבת, היו מתירין להן והולכין עד שהתירו הכל חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה. וכך הוא מפורש בתלמוד א"י. א"ר אלעזר קנים ומקלות וקלוסטרא ומדוכה כולם קודם [illegible] ולפיכך נשנו באיסור. קנים, הם קנים של לחם הפנים והן שנויין במסכת מנחות שאסור בשבת סיד[illegible] לחם הפנים. מקלות, מפורש בפסחים בזמן שחל י"ד להיות בשבת, אמר ר' אלעזר לטלטל מקל [illegible]

מסורת הש"ס

א) [חולין כה.], ב) לעיל פב: חגיגה כו: מנחות לו: [בכורות לח.], ג) [במשנה שבמשניות ליתא ר' יוסי אומר וכן תוספת מוכיח דלקמן קנז. ע"ש אבל בעירובין לה. איתא סבר לה כר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין וכו' יע"ש וכן בגי' ירושלמי איתא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו'], ד) לקמן קנז. עירובין לה., ה) [ע' הערוך בערך אכל איכלא ועיי"ש פירושו בשני אופנים], ו) [תוספתא פט"ו], ז) [לעיל קכב. לקמן קכד.], ח) ביצה יא. [תוספ' ביצה פ"א], ט) [עי' תוס' ב"ק לב: ד"ה כימין], י) מנחות לו., כ) פסחים סד., ל) [נ"ל ר' אלעזר אומר], מ) [רש"ל], נ) [לקמן קמו:], ס) [וע"ע תוס' מנחות לו. ד"ה לא סדור ותוספות עירובין דף קג: ד"ה והעליון], ע) שייך לדף קכד.

תורה אור השלם

ו בימים ההמה ראיתי ביהודה דרכים גתות בשבת ומביאים הערמות ועמסים על החמרים ואף יין ענבים ותאנים וכל משא ומביאים ירושלם ביום השבת ואעיד ביום מכרם ציד: נחמיה יג טו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא סידור וכו' דאין שבות. נ"ב ע"ל פרק המצניע דף לב מתוס' ד"ה פרא ולאת:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' אשכחן במקדש. ע"ל דף קטו ע"א תוס' ד"ה וסמוכות:

לעזי רש"י

קולטר"א. סכין של מחרישה (היתד הפולחת את הקרקע).
דולויר"א [דולידויר"א]. מעצד (מעין גרזן).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones